

ΜΟΥΣΑ

1917

ΤΙΤΛΟΣ	ΜΟΥΣΑ
ΥΠΟΤΙΤΛΟΣ	Δεκαπενθήμερο φιλολογικό περιοδικό
ΕΠΙΓΡΑΦΗ	<i>Τρανοί κι αν είν' οι τάφοι, τάφοι θα 'ναι / τόπο στον ήλιο θέλουμε κι εμείς [Κ. Παλαμάς] (τχ. 3, 4)</i>
ΕΚΔΟΤΗΣ	Ομάδα νέων
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ	—
ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ	—
ΤΟΠΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	Σκάλα (Λάρνακα)
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ	«Ηχώ της Κύπρου», Λάρνακα
ΔΙΑΡΚΕΙΑ	15 Οκτωβρίου - 30 Νοεμβρίου 1917
ΜΕΓΕΘΟΣ	Τέσσερα τεύχη
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ	31 x 22 εκ., μονόστηλο, δίστηλο
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΤΗΤΑ	Δεκαπενθήμερο
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	—
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ	—
ΣΥΝΔΡΟΜΗ	Ετήσι.: 5 σελίνια, εξάμ.: 3, τρίμ.: 2
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ	ΒΕΒ, *BNN, *ΙΒΕΠ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	1. Γ. Λεύκης, <i>Οι ρίζες</i> , Κύπρος 1984, σ. 264-267. 2. Λ. Παπαλεοντίου, «Μούσα (Λάρνακα 1917). Το πρώτο λογοτεχνικό περιοδικό στην Κύπρο», εφ. <i>Η Σημερινή</i> , 7.1.1996.

Εκδότης: Στην ομάδα έκδοσης φαίνεται ότι πρωτοστάτησαν οι Γ. Λεύκης, Π. Κτωρίδης, Ζ. Δ. Πιερίδης κ.ά.

Συνεργάτες

Ποίηση

Δροσίνης Γεώργιος

Λεύκης Γιάννης

Λουλλούδης Ρωμανός

Μαρκίδης Κώστας Σ.

Οικονομίδης Γιάννης-Σταυρινός

Παλαμάς Κωστής

Πολέμης Ιωάννης

Lovelace R. (Γ. Λεύκης)

Schubart (Φοίβος Πορφύρας)

Ρωμανός Γιόχαν

Σααδί

Ψυχα (Γέλος Θεώνης)

Πεζογραφία

Λεύκης Γιάννης

Παρορίτης Κώστας

Στάνος Γιώτης	Sienkiewicz H. (NIK= N. Χατζηγαβριήλ;)
Ταγκόπουλος Δ.	
Φαέθοντας (=Ηλιάδης Γ.)	Σημειώματα
Chekhov A. P. (Αναστ. Μιχλούτωφ)	Ηλιάδης Γιαγκος
Daudet Alph. (ΓΙΩΤΑ [=Λεύκης Γ.])	Θ... [Αυτόνομος, Θρ. (;)]
Giovanni Berti (Ανώνυμος)	Π. [Λεύκης Γ. (;)]
Goethe (Άρης Σημηγος)	Σουραύλι της Μούσας, Το

Ανάμεσα στους βασικούς σκοπούς του νεανικού αυτού περιοδικού είναι το να προβληθούν οι νέοι λογοτέχνες της Κύπρου, αλλά και, παράλληλα, το να δοθούν μερικά δείγματα από την ελληνική και την παγκόσμια λογοτεχνία:

Προβαίνοντες σήμερα στην έκδοσι του πρώτου φυλλαδίου της Μούσας σκοπό μας δεν έχουμε την αργυρολογία, αλλά την εξάπλωσι της Φιλολογίας, δικής μας και ξένης, εις την Πατρίδα μας, που δυστυχώς σ' αυτό το ζήτημα βρίσκεται πολύ πίσω από τους άλλους λαούς.

Βέβαια, οι φιλόδοξοι αυτοί στόχοι δεν υλοποιήθηκαν παρά σε πολύ μικρό βαθμό, αφενός γιατί η εκδοτική πορεία του περιοδικού ήταν βραχύβια και αφετέρου επειδή η χαμηλή ποιοτική στάθμη στην τυπογραφική εμφάνιση και στην ύλη του υπήρξαν ανασταλτικοί παράγοντες για την προσέλκυση συνεργατών.

Ένας από τους λόγους που επέβαλαν την οριστική διακοπή της έκδοσης ενδέχεται να ήταν και το οικονομικό πρόβλημα: Σ' εποχή κατά την οποία ο αναλφαβητισμός στο νησί βρισκόταν σε υψηλά ποσοστά, πολύ λίγοι εγγράμματοι θα ενδιαφέρονταν να προπληρώσουν την ετήσια ή την εξαμηνιαία συνδρομή (δηλαδή πέντε και τρία σελίνια αντίστοιχα) ενός νεανικού φύλλου, δεδομένου ότι το μεροκάματο για έναν μέσο εργαζόμενο δεν ξεπερνούσε τα δύο ή τρία σελίνια. Αλλά και το καθεστώς της βρετανικής αποικιοκρατίας σίγουρα δεν θα έβλεπε θετικά ένα έντυπο με σοσιαλίζουσες ή άλλες ριζοσπαστικές τάσεις. Ο ίδιος ο Γ. Λεύκης αναφέρει ότι η έκδοση του περιοδικού διακόπηκε οριστικά ύστερα από επέμβαση της κυβέρνησης:

Δυστυχώς η προσπάθεια εκείνη κόπηκε απότομα μετά το 4^ο φύλλο που κυκλοφόρησε στις 30.11.1917, γιατί η αποικιακή κυβέρνηση βρήκε πως δεν είχαμε την ηλικία που απαιτούσε ο νόμος για άδεια έκδοσης περιοδικού. Στην πραγματικότητα το 'κανε γιατί της το είχανε ζητήσει μερικοί γλωσσομύνητορες κι άλλοι που δεν είδανε με καλό μάτι την έκδοση της Μούσας.

(Ανέκδοτο «Βιογραφικό κ' εργογραφικό σχέδιασμα», σ. 5)

Τα μέλη της εκδοτικής επιτροπής δεν κατονομάζονται. Σύμφωνα με τον Ν. Γ. Κυριαζή, τη βασική εκδοτική ομάδα την αποτελούσαν οι Ζ. Δ. Πιερίδης και Ζ. Ρωσσίδης (βλ. Ν. Γ. Κυριαζής, *Κοινωνική δράσις της πόλεως Σκάλα-Λάρνακα*, 1947, σ. 98). Ωστόσο, ο τελευταίος ήταν ένας από τους επικριτές του περιοδικού. Από την άλλη, ο Γ. Λεύκης γράφει πως η Μούσα βγήκε με δική του πρωτοβουλία και με οικονομική ενίσχυση του Π. Κτωρίδη. Όπως φαίνεται και από άλλες μαρτυρίες, το περιοδικό βγήκε από ομάδα νέων της Λάρνακας (στην οποία πρωτοστατούσε ο Γ. Λεύκης), που μόλις είχαν ολοκληρώσει τις γυμνασιακές τους σπουδές. Καθώς το περιοδικό εμφανίστηκε την εποχή της Ρωσικής Επανάστασης, και ενώ είχαν ήδη φτάσει και στην Κύπρο τα μηνύματα του (σοσιαλιστικού) δημοτικισμού, προκάλεσε αντιδράσεις και από την πλευρά της συντήρησης (λ.χ. από τον εθνικιστή λόγιο Νικόλαο Καταλάνο). Έτσι, χαρακτηρίστηκε ως «μαλλιαρικό ράκος», ή επικρίθηκε γιατί απηχούσε τα «κακοήθη και αντεθνικά» διδάγματα του Μικρασιάτη σοσιαλιστή εκπαιδευτικού Ιορδάνη Ιορδανίδη, ο οποίος στα χρόνια 1914-1918 είχε διδάξει σε σχολεία της Λάρνακας. Επίσης, τρεις νέοι από τον κύκλο της εφημερίδας *Αλήθεια* της Λεμεσού, οι Γ. Ηλιάδης, Π. Φασουλιώτης και Ζ. Ρωσσίδης, σχολίασαν αρνητικά το περιοδικό για την πρόχειρη τυπογραφική του εμφάνιση, για τους κοινωνικούς του στόχους, για τη χαμηλή ποιότητα των συνεργασιών του και για την ανάμιξη της ορθόδοξης δημοτικής με λόγιους γλωσσικούς τύπους.

Σε γενικές γραμμές, η πρωτότυπη λογοτεχνική ύλη είναι μάλλον υποβαθμισμένη. Συνήθως προβάλλονται πρωτόλεια και νεανικά κείμενα, όπως νεορομαντικά ποιήματα των Γ. Λεύκη, Γ. Σ. Οικονομίδη, Κ. Μαρκίδη και μερικών άλλων που κρύβονται πίσω από ψευδώνυμα, καθώς και απλοϊκά αφηγήματα του Γ. Λεύκη, του Γ. Ηλιάδη κ.ά., στα οποία είναι εμφανής ο προβληματισμός γύρω από κοινωνικά θέματα. Ας σημειωθεί επίσης ότι, εκτός από τα ποιητικά κείμενα σε παραδοσιακό στίχο, δημοσιεύονται και τρία σε ανισοσύλλαβους στίχους (τα ονομάζουν «πεζά τραγούδια») του Γ. Σ. Οικονομίδη, τα οποία αποτελούν μια σχετικά πρώιμη, για τα κυπριακά δεδομένα, προσπάθεια ελευθέρωσης του στίχου.

Επίσης, αναδημοσιεύονται ποιητικά κείμενα γνωστών λογοτεχνών της γενιάς του 1880 (Παλαμά, Πολέμη και Δροσίνη). Ο Παλαμάς φαίνεται να λειτουργεί ως ποιητικό ίνδαλμα για τη νεαρή συντροφιά της Λάρνακας. Εκτός από τις δύο οκτάβες (αρ. 22 και 27) από τις «Εκατό φωνές» (τχ. 2), η εκτίμηση στον ποιητή δηλώνεται και με την επιγραφή. Ακόμη, αναδημοσιεύονται πεζογραφήματα του Δ. Ταγκόπουλου («Μιλάει το κύμα» από τις *Σκόρπιες μολυβιές*) και του Κ. Παρορίτη («Με το αίμα» από τη *Ζωή του δειλινού*), δύο πρωτεργατών του γνωστού τότε και στον κυπριακό χώρο περιοδικού των σοσιαλιστών-δημοτικιστών *Ο Νουμάς*.

Η κριτική απουσιάζει σχεδόν εντελώς· δεν δημοσιεύεται καμιά βιβλιοκρισία ή μελέτη για λογοτεχνικά θέματα, παρόλο που, τα ίδια χρόνια, συναντάμε τέτοια κείμενα σε τοπικές εφημερίδες. Τα μοναδικά σημειώματα που αναφέρονται σε λογοτέχνες είναι η σύντομη συγκινημένη νεκρολογία του Γ. Ηλιάδη για τον Β. Μιχαηλίδη (ο τελευταίος αναγνωρίζεται ως «ο μοναδικός ίσως Κυπριώτης ποιητής», που ξεψύχησε «μέσα στην παντοτεινή ποιητική φτώχεια και αφάνια»: τχ. 4), καθώς και μερικά δημοσιογραφικά σχόλια, ενδεχομένως του Γ. Λεύκη, για τον τότε δημοφιλή Ιταλό λογοτέχνη του αισθητισμού G. D'Annunzio, για τον κυπριακής καταγωγής διευθυντή των Παναθηναίων Κίωνα Μιχαηλίδη και για τον λαϊκό μυθιστοριογράφο Αριστέδη Κυριακό. Εξάλλου, ο Θρ. Αυτόνομος καταφέρεται σε επιστολές του εναντίον του Α. Κορνάρου (=Ζ. Ρωσσίδη), τον οποίο επικρίνει έντονα τόσο για το ποιητικό όσο και για το κριτικό του έργο· ανάμεσα σ' άλλα του καταλογίζει ότι, σε δοκίμιό του, αντιγράφει τον γνωστό Βέλγο συμβολιστή Μ. Maeterlinck (τχ. 2).

Μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι λογοτεχνικές μεταφράσεις, οι οποίες καλύπτουν τις δεκατρείς από τις τριάντα τέσσερις σελίδες του περιοδικού. Μεταξύ άλλων, μεταφράζονται κείμενα γνωστών ή καταξιωμένων δημιουργών από τον παγκόσμιο λογοτεχνικό χώρο (κυρίως του 19^{ου} αιώνα), όπως των Α. Daudet, Goethe, H. Sienkiewicz, Τσέχοφ κ.ά. Ας σημειωθεί επίσης ότι το αξιόλογο διήγημα «Για να κοιμηθεί...» του Τσέχοφ μεταφράζεται από τα ρωσικά από τον Αναστ. Μιχλούτωφ (που, σύμφωνα με τον Γ. Λεύκη, είναι ο εγκατεστημένος τότε στη Λεμεσό Ρωσοεβραίος Ααρών Γκόλπεργκ) και ότι ο μεταφραστής αυτός υποσχέθηκε να μεταφράσει για τη Μούσα και άλλα διηγήματα, των Γκόρκι, Πούσκιν, Τσέχοφ και άλλων Ρώσων πεζογράφων.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι όλα τα κείμενα του περιοδικού είναι γραμμένα στη δημοτική· μερικοί λόγιοι γλωσσικοί τύποι που είχαν εμφανιστεί σε κείμενα του πρώτου τεύχους παύουν να χρησιμοποιούνται, ύστερα από τη σχετική επίκριση του δημοτικιστή Γ. Ηλιάδη. Μάλιστα, αρκετοί συνεργάτες συνηθίζουν να υιοθετούν ακραίους γλωσσικούς τύπους του δημοτικισμού. Εξάλλου, σε μερικές συνεργασίες, κυρίως σε αφηγήματα, υποφώσκουν οι ανησυχίες των συγγραφέων για την κοινωνική ανισότητα και υποβάλλεται το αίτημα για απελευθέρωση από οποιαδήποτε δεσμά.

ΜΕΛΙΣΣΑ

1919

ΤΙΤΛΟΣ	ΜΕΛΙΣΣΑ
ΥΠΟΤΙΤΛΟΣ	[Δεκαπενθήμερο λογοτεχνικό περιοδικό]
ΕΚΔΟΤΗΣ	Χρηστάκης Γ. Παπανικολάου
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ	Χρηστάκης Γ. Παπανικολάου
ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ	–
ΤΟΠΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	Λευκωσία
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ	Κ. Χ. Ήσυχος, Λευκωσία
ΔΙΑΡΚΕΙΑ	15 Φεβρουαρίου - Αύγουστος 1919 (;)
ΜΕΓΕΘΟΣ	Δώδεκα τεύχη (;)
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ	–
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΤΗΤΑ	Δεκαπενθήμερο
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	–
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ	–
ΣΥΝΔΡΟΜΗ	Ετήσι: 6 σελίνια
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ	–

Συνεργάτες

Ηλιάδης Γιάγκος	Παπανικολάου Χρηστάκης
Νικολαΐδης Νίκος	Χρίστης Σάββας

Λανθάνει. Σύμφωνα με αρκετές μαρτυρίες, εκδιδόταν στη Λευκωσία κατά το πρώτο εξάμηνο του 1919 (όχι τον Ιούλιο του 1918, όπως υποστηρίζει ο Ν. Γ. Κυριαζής στην *Κυπριακή βιβλιογραφία* του, 1935, σ. 303) και, ενδεχομένως, κυκλοφόρησαν δώδεκα τεύχη. Διευθυντής του ήταν ο Χρηστάκης Γ. Παπανικολάου (1898-1961), ο οποίος ένα χρόνο νωρίτερα εξέδωσε στην ίδια πόλη το *Κυπριακόν Ημερολόγιον*. Εδώ αναγγέλθηκε η έκδοση της *Μέλισσας*, που προβλεπόταν ότι θα περιελάμβανε «φιλολογικά μελέτα, διηγήματα, ποιήματα κτλ.».

Στην έκδοση της *Μέλισσας* φαίνεται πως αναφέρονται και οι στίχοι από το σατιρικό *Μαστίγιο* (25 Φεβρ. 1919) του Ι. Περγίδη: «*Η Μέλισσα θα μπαίνει σ' ανθώνες μυροβόλους / και θα 'χει την κυψέλη στον Ήσυχο κοντά / και μ' έξι σελινάκια θα δίνει μέλι σ' όλους / και με το κεντρί της κηφήνες θα κεντά*» (βλ. Ν. Παναγιώτου, *Μελετήματα Β'*, Λευκωσία 1998, σ. 101). Προφανώς τα έξι σελίνια αφορούν την ετήσια συνδρομή του περιοδικού, που τυπώνεται στο τυπογραφείο του Κ. Χ. Ήσυχου (εδώ έβγαινε παλαιότερα και η *Αυγή* του Κ. Γ. Ελευθεριάδη).

Τον Φεβρουάριο του 1919 καταχωρείται σε κυπριακές εφημερίδες η είδηση ότι το περιοδικό κυκλοφορεί στις 15 του ίδιου μήνα με δεκαπενθήμερο ρυθμό έκδοσης:

Την 15^{ην} Φεβρουαρίου θα κυκλοφορήση η *Μέλισσα*, δεκαπενθήμερον φιλολογικόν περιοδικόν υπό την διεύθυνσιν του μελετηρού νέου κ. Χρηστ. Γ. Παπανικολάου και τη συνεργασία όλων των Κυπρίων λογογράφων.
(εφ. *Πατρύς*, 13/26.2.1919).

Υπό την διεύθυνσιν του κ. Χρηστάκη Γ. Παπανικολάου ήρχισε να εκδίδεται εν Λευκωσία τη συνεργασία εκλεκτών Κυπρίων λογογράφων δεκαπενθήμερον φιλολογικόν περιοδικόν υπό τον τίτλον *Μέλισσα*, προς το οποίον ευχόμεθα πλήρη ευδοκίμησιν.

(*Ηχώ της Κύπρου*, 22 Φεβρουαρίου / 7 Μαρτ. 1919).

Μια άλλη πληροφορία που δίνει η εφημερίδα *Ένωσις* (21/6.3.1919) αφορά τη γλωσσική μορφή των συνεργασιών του περιοδικού: «Ελάβομεν τον α' αριθμόν του περιοδικού η *Μέλισσα*, γραμμένον εις την δημοτικήν».

Με αφορμή την έκδοση του δεύτερου τεύχους, δημοσιεύεται στην εφημερίδα *Αιών* της Πάφου (14/27.3.1919), σημείωμα στο οποίο ο ψευδώνυμος «Φιλολογών», παρόλο που χαιρετίζει την έκδοσή της ως λογοτεχνικού περιοδικού, σπεύδει να επισημάνει ότι δεν συγκεντρώνει στις σελίδες της αντιπροσωπευτικά και ποιοτικά κείμενα, και προδικάζει ότι η πορεία του θα είναι βραχύβια και περιθωριακή, παρόμοια με την τύχη ανάλογων εντύπων ενδεχομένως υπονοεί τη βραχεία έκδοση του λογοτεχνικού περιοδικού *Μούσα* της Λάρνακας (βλ. λήμμα):

Έχομεν υπ' όψιν τον αριθμόν 2 του 15θήμερου φιλολογικού περιοδικού η *Μέλισσα*. Τον φίλον εκδότην συγχαίρομεν διά την τολμηράν απόφασιν και τω ευχόμεθα τα βέλτιστα. Αλλά πρέπει να σημειώσωμεν τας εξής παρατηρήσεις μας.

Η Νήσος μας, όσον και αν δεν ενεκολπώθη τας τοιούτου είδους εκδόσεις, έχει μεγίστην ανάγκην ενός φιλογ. περιοδικού όπως πρέπει, εις το οποίον να συγκεντρώνεται άπασα η φιλογ. κίνησις εν αυτή. Φιλολογούντας έχομεν ουχί ευκαταφρόνητον αριθμόν και θα έχωμεν συντω χρόνων μιαν μερίδα δυναμένην από περιωπής να εισαχθή εις τον φιλολογικόν κύκλον. Οι φιλολογούντες τούτοι δέον να καταστώσι τακτικοί συνεργάται του περιοδικού, ώστε τούτο να έχη αποκλειστικόν σκοπόν την περιήψιν απάσης της φιλογικής κινήσεως εν Κύπρω.

Πρέπει να αποκλείωνται της συνεργασίας έργα τα οποία μπορούν να ρεζιλεύσουν την φιλογικήν κίνησιν, και να βλέπουν το φως τιαύτα διακεκριμένων και δοκίμων χειριστών του καλάμου.

Να καταστή το περιοδικόν δι' ενδελεχούς εργασίας και υπερπηδήσεως παντός κωλύματος το εντρύφημα κάθε φιλομούσου, και τούτο τότε, όταν κατορθωθή να περικλείη ό,τι αναφέραμεν και παν όπερ δύναται να είναι ενδιαφέρον δι' ημάς εδώ και διά τους έξω, οίτινες θα διψούν να παρακολουθήσι την Κυπρ. φιλολογ. κίνησιν.

Εν άλλη περιπτώσει, το λέγομεν από περιωπής, και το νεοεκδοθέν περιοδικόν αποτυγχάνει του σκοπού του και δεν επιθυμούμεν να προμαντεύσωμεν οποία θα είνε και αυτού η τύχη σχετικώς προς προηγούμενως παρόμοια.

Δεν γνωρίζουμε τα είδη των συνεργασιών της Μέλισσας· ωστόσο, από έμμεσες μαρτυρίες πληροφορούμαστε ότι εδώ δημοσιεύεται το διήγημα του Ν. Νικολαΐδη «Υπηρέτες», καθώς και σημείωμα για τον λογοτέχνη. Το γεγονός αυτό είναι σημαντικό, αν σκεφτούμε ότι είναι το πρώτο κείμενο του Νικολαΐδη που δημοσιεύεται σε κυπριακό έντυπο. Επίσης, διαπιστώνεται ότι παλαιότεροι και νεότεροι λόγιοι και λογοτέχνες του τόπου, όπως οι Σ. Χρίστης, Α. Ιντιάνος και Γ. Φυλαχτού, παρακολουθούν την εκδοτική πορεία του περιοδικού και φαίνεται ότι το εκτιμούν: Εδώ διαβάζει ο Σ. Χρίστης το διήγημα «Οι Υπηρέτες» του Νικολαΐδη:

Πνευματικά, θυμούμαι πως ο φίλος μου Λεωνίδα Παυλίδης στα 914 μού μίλησε πολύ καλά για το συγγραφέα, από τους πρώτους εργάτες των Γραμμάτων τότες, καθώς μου έλεγε, μα είχαν κοιμηθεί μέσα μου ό,τι άκουσα και δεν ξυπνήσαν ούτε όταν είδα τους 'Υπερέτες' του στη Μέλισσα κι ό,τι έγγραφε για τον ίδιο το περιοδικό εκείνο»

(*Ηχώ της Κύπρου*, 15.6.1920).

Σύμφωνα με προφορική μαρτυρία του Δώρου Χρίστη, τεύχη του περιοδικού Μέλισσα σώζονταν στη βιβλιοθήκη του πατέρα του στην περιοχή της Κερύνιας έως το 1974. Ο ίδιος θυμάται ότι ανάμεσα στους συνεργάτες του περιοδικού περιλαμβάνονται, εκτός από τον Χρ. Παπανικολάου και τον Ν. Νικολαΐδη, και οι Σ. Χρίστης, Γ. Ηλιάδης κ.ά. Ας σημειωθεί εδώ και η προφορική πληροφορία του Αρ. Κουδουνάρη ότι μέρος από το Αρχείο του Χρ. Παπανικολάου (όπου ενδεχομένως διασώζεται και η Μέλισσα) έχει κατατεθεί στην Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών. Ωστόσο, η προσπάθεια για εντοπισμό του περιοδικού δεν απέδωσε ούτε προς την κατεύθυνση αυτή, αφού η βιβλιοθήκη αυτή δεν είναι για την ώρα προσιτή.

Εξάλλου, σχολιογράφος με την υπογραφή Α. (ενδεχομένως ο Α. Ιντιάνος) πληροφορείται από τη Μέλισσα τον πρόωρο θάνατο του Αλεξανδρινού λογοτέχνη Πέτρου Αλήτη, για τον οποίον του είχαν μιλήσει οι φίλοι του Γλ. Αλιθέρης και Γ. Ηλιάδης:

«Ο Πέτρος Αλήτης δε ζει...» Με τέτοια λόγια η Μέλισσα στην τελεφταία της έκδοση ανάγγελε στις 'Γραμμούλες' της το θάνατο του νέου που ζούσε στην Αλεξάντρεια, του διηγηματογράφου και κριτικού Πέτρου Αλήτη.

(*Ηχώ της Κύπρου*, 29.5.1919).

Ίσως η αναγγελία του θανάτου του Π. Αλήτη αναγράφεται στο τεύχος Μαΐου της Μέλισσας, δεδομένου ότι το σημείωμα αυτό είναι γραμμένο στις 17 Μαΐου 1919. Από τη μαρτυρία αυτή θα μπορούσε να υποθέσει κανείς ότι το περιοδικό εκδόθηκε και τον Μάιο. Εάν λοιπόν το πρώτο τεύχος είχε πράγματι κυκλοφορήσει στις 15 Φεβρουαρίου και εφόσον το έντυπο εκδιδόταν σταθερά δύο φορές κάθε μήνα, τότε εικάζεται ότι ο σχολιογράφος είχε υπόψη του το 7^ο τεύχος.

Όπως αναγράφεται στην εφημερίδα *Πατρίς* (3/16.4.1919), ο Χρ. Γ. Παπανικολάου, «διευθυντής του δεκαπενθημέρου φιλολογικού περιοδικού η Μέλισσα, ενεγράφη εις την νομικήν σχολήν του εν Σικιάγω πανεπιστημίου». Ωστόσο, είναι γνωστό ότι αυτός έκανε νομικές σπουδές στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1920 κ.ε.). Και, πάντως, η Μέλισσα φαίνεται ότι εξακολουθεί να τυπώνεται και κατά τον Ιούνιο: «Παρεκλήθημεν να δημοσιεύσωμεν ότι η Μέλισσα μη εκδοθείσα την παρελθούσαν Κυριακήν ένεκεν ασθενείας του διευθυντού της, θα κυκλοφορήση την ερχόμενην Κυριακήν» (εφ. *Πατρίς*, 29/11 Ιουν. 1919), δηλαδή στις 14 Ιουνίου του 1919.

Τον ίδιο καιρό, ο Γιώργος Χρ. Φυλαχτού αφιερώνει το χρονογραφικό κείμενό του «Ανατολή, στην απελευθέρωση της Σμύρνης» στον Χρ. Παπανικολάου, «διεφθυτή του περιοδικού Μέλισσα, που γίνηκε η αιτία να γραφτούνε οι παρακάτω μου γραμμούλες» (*Ηχώ της Κύπρου*, 31/13.6.1919). Από τη μαρτυρία αυτή δεν διευκρινίζεται αν ο Χρ. Παπανικολάου παρακίνησε τον Γ. Φυλαχτού να γράψει για τη Μέλισσα το κείμενό του αυτό (στο οποίο μεταξύ άλλων μνημονεύεται με θαυμασμό ο Παλαμάς και το ποίημά του «Ανατολή») ή αν κάποια αναφορά του διευθυντή του περιοδικού υπήρξε το ερέθισμα για τη συγγραφή του. Όμως, δεν αποκλείεται το περιοδικό να εξακολουθεί να εκδίδεται έως τον Αύγουστο του 1919, εάν αληθεύει η πληροφορία που δίνει ο Ν. Γ. Κυριαζής (ό.π.) ότι αυτό βγήκε σε δώδεκα τεύχη. Και, πάντως, με βάση τις μαρτυρίες που παρουσιάζονται εδώ, είναι πια εξακριβωμένο ότι η Μέλισσα κυκλοφόρησε σε ορισμένα τεύχη κατά το πρώτο εξάμηνο του 1919.

ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ

1921

ΤΙΤΛΟΣ	ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ
ΥΠΟΤΙΤΛΟΣ	Επιστήμη και Λογοτεχνία
ΕΚΔΟΤΗΣ	Γιάννης Σταυρινός Οικονομίδης
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ	Γιάννης Σταυρινός Οικονομίδης
ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ	Γιάννης Σταυρινός Οικονομίδης
ΤΟΠΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	Γιαλούσα, Καρπασία
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ	«Θεσσαλονίκη», Λευκωσία
ΔΙΑΡΚΕΙΑ	1 Ιουλίου 1921-1 Μαΐου 1922
ΜΕΓΕΘΟΣ	Έντεκα τεύχη, σ. 1-176
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ	22 x 15 εκ., μονόστηλο
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΤΗΤΑ	Μηνιαίο
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	—
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ	—
ΣΥΝΔΡΟΜΗ	Εσωτ.: Ετήσ.: 6 σελίνια. Εξωτ.: 8 σελίνια
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ	ΕΛΙΑ (τχ. 1-3), *ΙΒΕΠ, ΙΒΝΠ, ΒΛ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	1. Π. Παρασκευάς, <i>Ευρετήριο περιοδικού Νέα Εποχή (1921-1922)</i> , Λευκωσία 1987. 2. Ιόλη Πολυδωρίδου, <i>Το περιοδικό Νέα Εποχή, Θεσσαλονίκη, ΑΠΘ, 1998</i> (δακτυλογρ. μεταπτ. εργασία).

Συνεργάτες

Ποίηση	Βιβλιοκρισίες, σημειώματα
Αλιθέρσης Γλαύκος	γστ-νος (= Οικονομίδης, Γ. Σ.)
Ανθίας Τεύκρος	Μενάρδος Σίμος
Γρυπάρης Ι. Ν.	Μελέτη, δοκίμιο
Οικονομίδης Γιάννης Σταυρινός	Emerson R. W. (***)
Πορφύρας Λάμπρος	Lewes G. H. (γστ-νος = Γ. Σ. Οικονομίδης)
Keats John (Γλ. Αλιθέρσης)	
Mistral Fr. (Κ. Παλαμάς)	
Tagore Rab. (Εχ.)	Διάφορα
Πεζογραφία	Durkheim Emile (Δίς Β.)
Οικονομίδης Γιάννης Σταυρινός	Lécolle G. (Χρ. Ιερωνύμου)
	Ribot Th. (ΧΕΡ [= Ν. Χατζηγαβριήλ;])

Κυρίως λογοτεχνικό περιοδικό, περιέχει δοκίμια γύρω από την τέχνη και επιστημονικές μελέτες ξένων για την κοινωνιολογία, την ψυχολογία, την παιδαγωγική κ.ά. Στο λογοτεχνικό της μέρος καλύπτεται (εκτός από μεμονωμένες συνεργασίες άλλων) από λογοτεχνικά κείμενα του εκδότη και διευθυντή της Γιάννη Σταυρινού Οικονομίδα (1894-1987)· ώστε, τελικά, παραμένει προσωποκεντρικό περιοδικό, και δεν κατορθώνει να ελκύσει συνεργασίες Κυπρίων λογοτεχνών, παρά μόνο τρία ποιήματα του πρωτοεμφανιζόμενου, τότε, Τ. Ανθία, ποιητική μετάφραση του Γλ. Αλιθέρηση, καθώς και ορισμένες μεταφράσεις άλλων γύρω από επιστημονικά θέματα. Έτσι, ο υπεύθυνος του περιοδικού κάποτε καταφεύγει σε αναδημοσιεύσεις κειμένων γνωστών λογοτεχνών και λογίων από τον ευρύτερο χώρο του ελληνισμού (Γρυπάρης, Μενάρδος, Πορφύρας, Παλαμάς).

Οι λογοτεχνικές επιλογές και οι κριτικές αποτιμήσεις του Γ. Στ. Οικονομίδα συμβαδίζουν, έως ένα σημείο, με τις λογοτεχνικές αναζητήσεις των νέων του 1920: νεοσυμβολισμός και χαμηλόφωνος λυρισμός στην ποίηση, ρεαλισμός στην πεζογραφία. Στα περισσότερα ποιητικά κείμενα (των Οικονομίδα και Ανθία), καθώς και στο αναδημοσιευμένο ποίημα του Λ. Πορφύρα («Το ταξίδι») δεσπάζει ο νεορομαντικός-νεοσυμβολιστικός τόνος· μοναχικοί και μελαγχολικοί ομιλητές περιφέρονται στην αιώνια φύση και αναλογίζονται το εφήμερο της ζωής ή προσδοκούν μια καλύτερη ζωή μέσω της φυγής και της ονειροπόλησης.

Ο Οικονομίδα υπογράφει και τα έξι πεζογραφήματα του περιοδικού· τέσσερα διηγήματα, ένα διαλογικό και ένα επιστολικό αφήγημα. Στα διηγήματά του θίγει κοινωνικά ζητήματα και κυρίως προβάλλει γυναικείες μορφές που τολμούν να υπερβούν πατριαρχικές αντιλήψεις και νοοτροπίες, ή απηχεί τον αφηγηματικό κόσμο του Βουτυρά.

Οι λογοτεχνικές μεταφράσεις περιορίζονται σε τρία ονόματα από την παγκόσμια λογοτεχνία: ο Γλ. Αλιθέρησης επιλέγει τη μελαγχολική ρομαντική μπαλάντα του John Keats «La belle dame sans merci», που του θυμίζει την «Ανεράδα» του Β. Μιχαηλίδη. Από τα αγγλικά μεταφράζονται δύο μικρά ποιήματα σε πεζό του Rab. Tagore, στα οποία τονίζεται η αξία της αποφασιστικότητας και της ψυχικής δύναμης του ανθρώπου. Τέλος, αναδημοσιεύεται ο «Ελληνικός Ύμνος» του Fr. Mistral σε απόδοση του Παλαμά, στον οποίο εξυμνείται η φύση της Ελλάδας σε συνάρτηση με τον αρχαίο πολιτισμό της.

Αξιοσημείωτα είναι τα κριτικά σημειώματα του Οικονομίδα, στα οποία διατυπώνει παρατηρήσεις ή σοβαρές αντιρρήσεις για λογοτεχνικά έργα. Στις προσεγγίσεις του ο κριτικός συνηθίζει να συναρτά, με υπερβάλλοντα ζήλο, το λογοτεχνικό έργο με το πρόσωπο του λογοτέχνη. Έτσι, η νηφάλια γραφή στο διηγηματογραφικό έργο του Ν. Νικολαΐδη συνδέεται με τον ήρε-

μο χαρακτήρα του συγγραφέα (τχ. 1)· ή ο υψηλός και αγέρωχος τόνος στην ποίηση του Γλ. Αλιθέρση θεωρείται ως έκφραση του αθλητή-λογοτέχνη (τχ. 2). Επίσης, ο κριτικός θεωρεί τον Β. Μιχαηλίδη ως τον ποιητή που κατόρθωσε να αποδώσει «το λεπτότερο μέρος της κυπριακής ψυχής» στα δυο επικά του συνθέματα «Η 9η Ιουλίου 1821» και «Η Χιώτισσα». Ωστόσο, διαχωρίζει τον Κύπριο ποιητή από τον Fr. Mistral και αναγνωρίζει ως μοναδικό σημείο σύγκλισης ανάμεσα στους δυο λογοτέχνες το γεγονός ότι καταξίωσαν ποιητικά το τοπικό ιδίωμα της ιδιαίτερης πατρίδας τους (τχ. 6).

Από τα υπόλοιπα σημειώματα του περιοδικού ας αναφερθούν το κείμενο του Σ. Μενάρδου «Αγγλικά συλλαλητήρια», στο οποίο εξάιρεται η ελευθερία λόγου στην Αγγλία (τχ. 5, αναδημοσίευση από το περ. *Η Μελέτη*), και το άρθρο του Γ. Στ. Οικονομίδη με τον τίτλο «Ο λιμοκοντορισμός των Ελλήνων», στο οποίο επισημαίνεται η «τρομαχτική αδιαφορία» των ελληνικών κοινωνιών για τα ανώτερα πνευματικά προϊόντα και υποστηρίζεται ότι «οι νεοέλληνες δεν απόκτησαν ακόμη το αίσθημα του ευγενώς και ωραία ζην» (τχ. 4). Επίσης, μεταφράζονται κείμενα από βιβλία που καλύπτουν ποικίλους τομείς των γραμμάτων και των επιστημών: Ο διευθυντής του περιοδικού επιλέγει για μετάφραση αποσπάσματα από το βιβλίο του G. H. Lewes *Βίος και έργα του Γκαίτε*, που αναφέρονται στην παιδική ηλικία και στην πρόωγη ωρίμανση του συγγραφέα (τχ. 11), καθώς και δοκίμιο του R. W. Emerson με τίτλο «Τέχνη», στο οποίο διατυπώνονται σκέψεις και αφορισμοί για τον δημιουργικό χαρακτήρα των καλών τεχνών, τη συνάρτησή τους με τον ιστορικό περίγυρο, την αναζήτηση και την απεικόνιση της ομορφιάς κτλ. (τχ. 7-10). Η δεσποινίς Β. μεταφράζει από τα γαλλικά τη συνεργασία του Em. Durkheim «Κοινωνιολογία και κοινωνικές επιστήμες» στον τόμο *De la méthode dans les sciences*, στην οποία ο μελετητής εξετάζει τη γένεση, τη φύση, το αντικείμενο και τη μέθοδο της επιστήμης της κοινωνιολογίας (τχ. 2-4). Άλλα δυο μεταφρασμένα κείμενα των Th. Ribot και G. Lécalle ανήκουν στους τομείς της ψυχολογίας και της γεωργικής μόρφωσης αντίστοιχα.

